

Az „Erőszakmentes, egészségtudatos iskola” elismerő cím koncepciója

1. Kiinduló helyzet

A különböző országos és helyi médiákban bemutatott, a fiatalokhoz kötődő erőszakos cselekmények is megerősítették, hogy haladéktalanul foglalkoznunk kell az iskolai biztonsággal. Felhívták a figyelmet arra, hogy az iskola mellett szülői, kortársi és egyéb társadalmi hatásoknak is jelentős szerepük van a nevelési-oktatási intézményekkel összefüggésbe hozható erőszakkal kapcsolatos jelenségek kialakulásában.

Ám fontos hangsúlyozni, hogy az erőszak elleni fellépés és az erőszak elleni küzdelem egyáltalán nem szűkíthető le a közoktatásra, sőt ki kell jelenteni, hogy nem is a közoktatás sajátossága. Olyan társadalmi problémáról van szó, amely megjelenik a közoktatás intézményeiben is figyelembe véve, hogy a közoktatás szolgáltatás igénybevételével érintettek száma - gyermekek, tanulók, szülők, pedagógusok - meghaladja a három millió főt. A nagy számok törvénye alapján sajnos egyáltalán nem zárható ki, hogy a jövőben is napvilágot látnak olyan események, amely a tanulók egymás közötti, a tanulók és pedagógusok vagy pedagógusok és szülők, illetve pedagógusok közötti erőszakos cselekményekről szólnak. Ilyen események egyébként a múltban is voltak, csak ritkábban kaptak sajtónyilvánosságot, mivel az intézmények - "természetes", de egyébként nem támogatható védekező reflexből kiindulva - számos esetben sikeresen eltusolták a problémákat

Szomorú tapasztalat, hogy a fiatalok növekvő részének szocializációjának részévé vált a passzív vagy aktív kábítószer-fogyasztói tapasztalat is. Az ismertté vált fiatalok bűnelkövetőknek mindössze 8-10 százaléka szerepel a veszélyeztetett gyermekek nyilvántartásában, bár döntő többségük olyan hátrányos helyzetű, marginális családi környezetből származik, ahol a szegénység, a munkanélküliség és a napi szociális problémák meghatározó élményt jelentenek. Már kora gyermekkorukban szegregált környezetben élnek. Ugyanakkor a fiatalok nemcsak elkövetői, de áldozatként elszenvedői is a bűnözésnek. Évente több mint tízezer kiskorú személy válik bűncselekmény áldozatává.¹

A felvázolt probléma párosul a magyar serdülők életmódváltozásával is. Az Európai Unió országainak átlagával összehasonlítva megállapítható, hogy a magyar adatok azoknál is jóval kedvezőtlenebbek: lányaink az uniós átlagnál 9, fiaink 11 évvel alacsonyabb életkorra számíthatnak.² A mozgásszegény életmód, táplálkozási problémák, mentális megbetegedések, rizikó-magatartásformák, pozitív életszemlélet hiánya, nem megfelelő szexuális kultúra, a szabadidős tevékenységek átalakulása, a média hatása mind-mind hozzájárulnak a fentiekben említett szomorú tényekhez.

¹ A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája 7.1 pont A gyermek- és fiatalkori bűnözés megelőzése, csökkentése

² Barabás Katalin (szerk.): Egészségfejlesztés. Medicina, Budapest, 2006 (Dr. Aszmann Anna: A magyar gyermekpopuláció egészségi állapota és egészség-magatartása)

Nemzetközi és hazai vizsgálatok ugyanakkor azt is igazolják, hogy az egészségi állapot minőségi alakulásában, az egészséges szemléletmód, és attitűd formálásában kiemelt szerepe van az iskolának.³

2. Iskolai sajátosságok

- A dohányzás, az alkoholfogyasztás egyre fiatalabb korban jelenik meg;
- A 15-16 évesek több mint 20%-a fogyasztott már valamilyen illegális szert;
- Egyre kevesebb időt fordítanak a gyermekek a tanulásra, a kööttségeket, rendszerességet nehezen viselik;
- A serdülők körében növekszik a televíziózással és az internethasználattal eltöltött idő, mely kedvezőtlenül hat a fizikai aktivitásra, az értékválasztásra;
- Háttérbe szorul a személyiségfejlesztést szolgáló sport- és a művészetek iránti érdeklődés;
- Már az iskolába lépéskor megfigyelhető a gyermekek romló mentális készsége, növekszik a különböző tanulási- és magatartási zavarok száma;
- A kortársak közötti bántalmazás növekvő tendenciát mutat;
- A pedagógusok úgy érzik, nincs a kezükben megfelelő eszköz, nem rendelkeznek a konfliktuskezelés megfelelő kompetenciáival, gyakran érzik magukat kiszolgáltatottnak. A tehetetlenség érzésből következően a bújtatott nyelvi erőszak eszközeivel élnek;
- A szociális készségek fejlesztése egyre inkább iskolai feladattá válik;
- Az önértékelési problémákkal küzdő gyermekek körében gyakori jelenség a céltalanság, a jövőkép bizonytalansága;
- Az iskola iránti attitűd vizsgálatok alátámasztják, hogy a környezetre nem jellemző a gyermekbarát légkör;
- A szülők az iskolák felé olyan környezeti, személyi, tárgyi elvárásokat fogalmaznak meg, amelyben a gyermekeik biztonságban lehetnek.

Már 1999-es iskolakutatások is felismerték, **hogy az egészségnevelési programok működtetésének hatékonysága és az iskolai agresszió között komoly összefüggés van.** Ehhez járulnak hozzá a fent felvázolt gyakorlati tapasztalatok is. Az iskolának ezért messzemenően szem előtt kell tartania, hogy sikeres pedagógiai munkája során hosszú távra meghatározza a diákok és környezetük egészség-magatartását, életmódját, így élet- és egészségesélyeit is. Építeni kell tehát az egészség holisztikus megközelítésére, arra, hogy az egészség a testi, lelki és szociális jól-létet együtt jelenti, és együtt kell járnia a sikeres társadalmi beilleszkedés folyamataival.

Olyan iskolai program megalkotása válik tehát szükségessé, amely hozzájárul a fiatalok bűnelkövető viselkedésre való hajlandóságának csökkentéséhez, megelőzi a társak közötti izoláltságot, a tanárok és a gyerekek között szimpátián alapuló kapcsolat kialakítására törekszik, segíti a pozitív szociális kötődések kialakulását, segítséget ad az egészséggel kapcsolatos viselkedésformák és a helyes önértékelés kialakításához, növeli a diákok motiváltságát, a tanulmányi teljesítményt. Megtanítja a felnövekvő generációt az őket ért hatások egészséges szelekciójára, a konfliktusok megfelelő kezelésére. Segít a pozitív jövőkép felépítésében.

³ Id. pl. *1st International Conference on Health Promotion*, 1986 Ottawa

3. Cél

- Össztársadalmi paradigmaváltás elérése (pedagógus, szülő, gyermek, külső társadalmi környezet);
- A társadalom és elsősorban a szülők felelősségének, kötelességeinek tudatosítása;
- Személyközpontú, a társadalmi beilleszkedést segítő nevelés;
- Egészségtudatosság kialakítása;
- Készségalapú egészségnevelési program működtetése;
- Erőszakmentes, egészségtudatos, gyermekbarát iskola kialakítása;
- Integrált nevelés.

4. Feladat

- Együttműködések erősítése (szülők, diákok, szociális szféra);
- A pedagógusok konfliktus megoldó készségeinek fejlesztése;
- A gyermek- és ifjúságvédelem alapeszközeinek, a szakellátás intézményeinek nagyobb szerepvállalása;
- Inkluzív iskolai nevelés kialakítása;
- Konfliktust megelőző, erőszakot csökkentő eljárások gyakorlattá válása;
- Az iskola életében is megjelenő alternatív vitarendezés, a mediáció gyakorlatának elterjesztése;
- Személyiség- és képességfejlesztésen alapuló iskolai nevelés kiterjesztése minél magasabb évfolyamokra;
- Az egyéni fejlesztési terveken alapuló differenciált oktatás elterjesztése, módszertani segítése;
- Jó gyakorlatok átgondolt átvétele;
- Segítő szakemberhálózat (iskolaorvos, védőnő, pszichológus, mentálhigiénés szakember, szociális munkás, családsegítők, rendőr stb.) kiépítése;
- Hatékony szabadidős tevékenység működtetése. Az önkéntes és elsősorban stresszoldó pedagógiai eszközként működő művészeti és sporttevékenységek gyakorlásához szükséges személyi és tárgyi feltételek megteremtése;
- Tudatos szociális kompetenciafejlesztés, életpályaépítés segítése hivatásos tanácsadók közreműködésének biztosítása révén.

5. Mit jelent az, hogy „Erőszakmentes, egészségtudatos iskola?”

Az „Erőszakmentes, egészségtudatos iskola” rendelkezik erőszakmentességi stratégiával, mely igazodik az iskola sajátos arculatához, megfogalmazza az erőszakmentesség és az egészségtudatos nevelés terén a küldetését, és ehhez igazodó jövőképet vázol fel. Akcióterve a vezetők, a pedagógusok és a tanulók szintjein egyaránt vonatkozik a megelőzésre, illetve az agresszív, egészség-károsító viselkedés kezelésére. Egészségnevelési programja elsősorban készségfejlesztésen alapul. Kommunikációs rendszerét a partnerség és az agressziómentesség jellemzi.

6. Miben különbözik az „Erőszakmentes, egészségtudatos iskola” egy átlagos iskolától?

„Az egészséget az ember teremti és éli meg mindennapi élete díszletei között, ott, ahol tanul, dolgozik, játszik és szerel” (Ottawa-Charta, 1986)

Az „Erőszakmentes és egészségtudatos iskola” abban különbözik egy átlagos iskolától, hogy a tradicionális egészségneveléssel szemben a WHO egészségfejlesztő iskola modelljét követve az egészséges életmódra nevelést nemcsak a tanításban érvényesíti, hanem az iskolai élet minden területén, úgymint az egészséget támogató környezetben, a közösségi akciókban, a személyiségfejlesztésben, iskolai étkeztetésben, a rendszeres, mindennapos testmozgás megszervezésében, a veszély és baleset megelőzésben, a tisztaság fenntartásában. Interdiszciplináris szemlélettel figyelembe veszi, alkalmazza más tudományok, mint például a pedagógia, a pszichológia, a szociológia, az orvostudomány, a táplálkozástudomány, a sporttudomány, az ápolástudomány, stb. által nyújtott ismereteket, módszereket. Kiemelt szerepet tulajdonít a megelőzésnek, és a rizikófaktorok tudatos kiküszöbölése mellett az erőforrások ismeretére koncentrálnak. Az iskola pedagógiai folyamataiban elsődlegességet élvez az attitűdformálás.

Következésképpen fellép az erőszakkal szemben, és ezzel párhuzamosan az egész szervezet óvakodik az erőszak különböző formáitól, így különösen a nyelvi, a testi, pszichés erőszak). Célkitűzéseiben szerepel a diákközösségek demokratikus szerepének javítása, a valahova hova tartozás szemléletének erősítése. Nyitott az alternatív vitarendezés megismerésére és alkalmazására. A tanítási keretek betartása mellett arra törekszik, hogy a diákok minél több időt töltsenek hasznosan az intézményben, ezért számukra szervezett és hasznos szabadidős tevékenységeket is felkínál. Erősíti a társadalmi kohéziót, intézményére az integrált nevelési feltételek megteremtése jellemző, mely által biztosítja minden egyén számára a lehetőségek egyenlő hozzáférését. Környezete – úgy a természeti, mint a mesterséges - a harmóniát, a kiegyensúlyozottságot sugallja.